

і в цілому контролю за наданням державної фінансової підтримки в Україні. Тож пропонуємо до основних напрямів удосконалення такого законодавства віднести: усунення неузгодженостей між різними нормативно-правовими актами та здійснення їх систематизації; розмежування у законодавстві засобів надання фінансової підтримки та допомоги; конкретизацію норм щодо правового статусу органів контролю за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання; доопрацювання положень щодо моніторингу державної фінансової підтримки (допомоги).

1.5. Фінансовий контроль за діяльністю суб'єктів господарювання: сучасний підхід до регулювання

В умовах триваючих євроінтеграційних процесів для України все більшого значення набуває питання, пов'язане із створенням сучасної, оптимальної та ефективної системи заходів державного фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. Перш за все йдеться про необхідність чіткого та узгодженого правового регулювання державного фінансового контролю, зокрема, його видів, методів, форм, порядку здійснення, а також правового статусу органів державного фінансового контролю з метою недопущення порушень фінансового законодавства суб'єктами господарювання й сприяння гармонізації національної економіки з економічними системами інших розвинутих країн.

Недосконалість законодавчого регулювання (наявність колізій та прогалин у регулюванні відносин щодо здійснення

державного фінансового контролю), недосконалість системи заходів державного фінансового контролю та інші чинники зумовлюють потребу у подальшому дослідженні й наданні пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Показово, що незважаючи на важливість здійснення фінансового контролю для держави, наразі відсутній одностайний підхід до законодавчого закріплення поняття «державний фінансовий контроль». У ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»¹, яким визначено правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) закріплено лише загальне визначення такого нагляду (контролю). Зокрема, державний нагляд (контроль) становить собою діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допусти-

¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/877-16/ed20200813>.

мого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Зважаючи на викладене, підкреслимо, що законодавець закріпив родові поняття державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Показово, що в даному випадку державний нагляд та державний контроль розглядаються як синоніми. На наш погляд, така позиція є дискусійною, оскільки за змістовим наповненням ці поняття не є тотожними. Більше того, визначення одного явища через використання різних категорій значно ускладнює процеси праворозуміння та правозастосування. При цьому до заходів державного нагляду (контролю) віднесено планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах. З наведеного бачимо, що перелік контрольних заходів є достатньо розгалуженим. У той же час у цьому законі не розкриваються положення, пов'язані із здійсненням контролю за діяльністю суб'єктів господарювання.

Державний фінансовий контроль є одним з видів державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. Науковці, досліджуючи державний фінансовий контроль, акцентують увагу на різних аспектах цього правового явища. У цьому контексті ми поділяємо міркування Л. А. Савченко, яка зосереджує увагу на тому, що причинами різного тлумачення категорії «фінансовий контроль» є: (а) відсутність нормативного закріплення визначення такого поняття; (б) своєрідність фінансового контролю, який має складну структуру, застосовується у багатьох сферах, а отже, і проявляється у різних аспектах.¹

¹ Велика українська юридична енциклопедія : в 20-ти т. Т. 6 : Фінансове право. Харків : Право, 2020. С. 574.

На переконання М. О. Настенко, доцільно вести мову про публічний фінансово-господарський контроль, що становить собою систему заходів, які є у розпорядженні уповноважених контролюючих суб'єктів і спрямовані на забезпечення законності й ефективності дій суб'єктів господарювання в процесі формування, розподілу й використання публічних фінансових ресурсів¹. З цього приводу позначимо наступне. На нашу думку, використання категорії «фінансові ресурси» у цьому контексті не завжди є логічним. Так, у науці фінансового права немає одностайного підходу до тлумачення цієї категорії. Нам імпонує підхід К. О. Токаревої, яка розмежовує категорії «фінансові ресурси» та «грошові кошти». Учена зазначає, що «фінансові ресурси» – більш широка категорія за своїм змістом, оскільки охоплює не лише грошові кошти, а й наприклад, державні цінні папери за, допомогою яких може здійснюватися фінансування дефіциту державного бюджету². Як вбачається, говорячи про державний фінансовий контроль в цілому або ж про окремі його види (наприклад, бюджетний чи податковий), доцільно вести мову саме про грошові кошти. Наразі суб'єкти господарювання сплачують податки виключно у грошовій формі й далі ці грошові кошти акумулюються у бюджеті відповідного рівня.

Вважаємо переконливими міркування науковців, які визначають державний фінансовий контроль як передбачену законодавством діяльність уповноважених органів шляхом використання специфічних форм і методів з метою забез-

¹ Настенко М. О. Правове регулювання фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. С. 7.

² Токарева К. О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2015. С. 17–18.

печення законності, доцільності та ефективності формування, розподілу й використання публічних коштів. При цьому слід акцентувати увагу на тому, що державний фінансовий контроль виступає й функцією державного управління, за допомогою якої забезпечується реалізація фінансової політики держави. Отже, державний фінансовий контроль як функція державного управління у сфері публічної фінансової діяльності щодо забезпечення законності, доцільності та ефективності формування, розподілу й використання публічних коштів.

На підставі викладеного можемо виділити такі ознаки державного фінансового контролю, як-то:

- здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами;
- має імперативний й обов'язковий характер, форми й методи, процедура здійснення державного фінансового контролю регламентовано нормами чинного національного законодавства;
- спрямований на забезпечення законності, доцільності та ефективності формування, розподілу й використання публічних коштів;
- виступає функцією державного управління в сфері публічної фінансової діяльності.

Наразі правове регулювання форм державного фінансового контролю є достатньо розгалуженим. Так, у Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» закріплено такі форми здійснення контролю, як-то: державний фінансовий аудит, інспектування, перевірка закупівель та моніторинг закупівлі. Так, державний фінансовий аудит полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану

справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю¹. У той же час потребують визначення й інші форми державного фінансового контролю.

Традиційно державний фінансовий контроль залежно від сфери фінансової діяльності поділяють на два основних види – бюджетний та податковий. Показово, що в чинному бюджетному законодавстві немає визначення поняття «бюджетний контроль». Разом із тим відповідно до ст. 26 Бюджетного кодексу України² контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до цього Кодексу та іншого законодавства. При цьому такий контроль забезпечує: 1) оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту); 2) правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; 3) досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; 4) проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів; 5) запобігання пору-

¹ Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2939-12>.

² Бюджетний кодекс України : від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17>.

шенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності; б) обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету.

У теорії бюджетного права бюджетний контроль характеризується по-різному. Зокрема, П. П. Латковський визначає його як врегульовану нормами бюджетного права контрольну діяльність уповноважених (контролюючих) осіб щодо операцій порівняння (співставлення) показників бюджетної діяльності зобов'язаних (підконтрольних) суб'єктів (бюджетно-правової реальності) зі встановленими нормами бюджетного права (модель бюджетної діяльності), тобто пізнання бюджетної діяльності, а також виявлення та усунення відхилень реальних показників цієї діяльності від встановлених нормами бюджетного права, з метою встановлення відповідності бюджетної діяльності її правовій моделі задля досягнення певного результату¹. На нашу думку, наведене визначення є доволі спірним. Так, виникає питання щодо доцільності використання такої категорії як «показники бюджетно-правової реальності» при характеристиці бюджетного контролю за діяльністю відповідних суб'єктів. Також навряд чи можна погодитись із твердженням автора про те, що бюджетний контроль полягає в усуненні відхилень реальних показників цієї діяльності від встановлених нормами бюджетного права. Як вбачається, задача контролю полягає у перевірці суб'єктів господарювання на відповідність їх діяльності встановленим правовим приписам, попередженні можливих правопорушень, фіксації все існуючих правопо-

¹ Латковський П. П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : монографія. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 224.

рушень. А вже усунення цих правопорушень (відхилень від встановлених нормами права) відбувається за допомогою застосування заходів відповідальності до правопорушника або ж відповідних заходів державного примусу.

В. Д. Чернадчук визначає бюджетний контроль як діяльність уповноважених бюджетним законодавством органів та їх посадових осіб з перевірки виконання вимог бюджетного законодавства учасниками бюджетного процесу, що реалізують бюджетні обов'язки або забезпечують таку реалізацію¹. Такий підхід є загальним, проте достатньо виваженим. На підставі викладених положень робимо висновок про те, що контроль за дотриманням бюджетного законодавства слід розглядати як здійснення уповноваженими суб'єктами у встановлений чинним законодавством спосіб відповідних заходів, які спрямовані на забезпечення доцільності, законності, достовірності та раціональності дій учасників бюджетного процесу під час складання, розгляду, затвердження, виконання, внесення змін та звітування про виконання бюджетів усіх рівнів, а також при обслуговуванні й управлінні публічним боргом. На наше переконання, існує потреба в закріпленні визначення поняття «контроль за дотриманням бюджетного законодавства» у ст. 26 Бюджетного кодексу України, а також у визначенні форм його реалізації.

Однак, з огляду на те, що бюджетний контроль як вид фінансового контролю застосовується не до всіх суб'єктів господарювання, а лише до тих, які безпосередньо тією чи іншою мірою пов'язані з фінансуванням за рахунок бюджетних коштів, в межах цієї публікації ми не будемо детально

¹ Чернадчук В. Д. Бюджетний контроль: поняття та сутність. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 11. С. 74–76.

зупинятися на розгляді особливостей реалізації бюджетного контролю в Україні.

На відміну від бюджетного законодавства, чинне податкове законодавство містить визначення податкового контролю. Відповідно до п. 61.1 ст. 61 Податкового кодексу України (далі – ПК України)¹ податковий контроль становить собою систему заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. З наведеного ми бачимо, що предмет податкового контролю достатньо широкий. Також необхідно акцентувати увагу на множинності суб'єктів, уповноважених здійснювати такий контроль.

Зокрема, відповідно до п. 41.1. ст. 41 ПК України контролюючими органами є: (1) податкові органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його територіальні органи) - щодо дотримання законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску, а також щодо дотримання іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладено на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, чи його територіальні органи; (2) митні

¹ Податковий кодекс України : від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

органи (центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, його територіальні органи) - щодо дотримання законодавства з питань митної справи та оподаткування митом, акцизним податком, податком на додану вартість, іншими податками та зборами, які відповідно до податкового, митного та іншого законодавства справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони¹. Таким чином, до них віднесено Державну податкову службу, Державну митну службу та інших суб'єктів.

За текстом ми вже акцентували увагу на формах (способах) державного фінансового контролю. Показово, що форми державного податкового контролю не співпадають із ними. Згідно зі ст. 62. ПК України до способів здійснення податкового контролю віднесено: 1) ведення обліку платників податків; 2) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів; 3) перевірки та звірки відповідно до вимог цього Кодексу, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин; 4) моніторинг контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та/або працівників платника податків відповідно до ст. 39 цього Кодексу². На наш погляд, в цій ситуації йдеться про методи фінансового контролю, які

¹ Податковий кодекс України : від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

² Там само.

становлять собою сукупність певних способів (прийомів), які застосовуються при здійсненні контрольних функцій уповноваженими суб'єктами у фінансовій сфері (бюджетній, податковій тощо). Вважаємо, що методи фінансового контролю (як родового явища), так і бюджетного та податкового контролю (як видових явищ) повинні певною мірою узгоджуватися. Цілком логічно, що предмети бюджетного та податкового контролю будуть відрізнятися й, відповідно, ці види контролю реалізуватимуться різними способами. Разом із цим Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»¹ має містити всеохоплюючий перелік форм такого державного контролю, які вже розкриватимуться в актах бюджетного та податкового законодавства.

На сучасному етапі нормотворення в Україні чимало законопроектів спрямовані на удосконалення правового регулювання податкового контролю та процедур його здійснення. Так, проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України для уточнення окремих умов мораторію на проведення податкових перевірок» № 4045 від 03.09.2020 р.² передбачає внесення змін до п. 52-2 п. 10 розділу XX «Перехідні положення», зокрема положень, що встановлюють виключення для проведення мораторію на проведення документальних та фактичних перевірок великих платників по-

¹ Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2939-12>.

² Про внесення змін до Податкового кодексу України для уточнення окремих умов мораторію на проведення податкових перевірок : проект Закону України № 4045 від 03.09.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1.

датків. На нашу думку, такі зміни не є конструктивними. Наразі чинна норма передбачає дію мораторію на проведення документальних та фактичних перевірок на період з 18 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19). З наведеного робимо висновок про те, що законодавець натепер передбачає поширення цієї норми на всіх платників податків, незалежно від їх поділу на великих, малих та середніх. Виключаючи великих платників податків з переліку платників податків, на яких поширюється дія мораторію у період карантину без наявних на те підстав, фактично, порушуються принципи податкового законодавства.

Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо зменшення тиску контролюючих органів на платників податків» №. 4065-1 від 23.09.2020 р.¹ передбачає усунення ряду дискреційних та корупційних норм в податковому законодавстві, відновлення окремих положень, що дозволить платникам податків повною мірою реалізовувати свої права, а також скасування ряду положень, які збільшують тиск контролюючих органів на платників податків та повинні набирати чинності з 1 січня 2021 року. Показово, що положення вказаного законопроекту спрямовані на скасування низки норм

¹ Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо зменшення тиску контролюючих органів на платників податків : проект Закону України від 23.09.2020 № 4065-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1.

Закону № 466¹, який було прийнято з вказівкою про необхідність подальшого доопрацювання, й поліпшення становища платників податків в сучасних умовах. Зокрема, проектом Закону України № 4065-1 запропоновано скасування інституту вини при порушенні платниками податків податкового законодавства, визначення «винні діяння» і «діяння, вчинені умисно», встановлення контролюючими органами вини особи, які набирають чинності з 1 січня 2021 року. Як вбачається, такий підхід є конструктивним з огляду на те, що вина виступає обов'язковою ознакою злочину, а не правопорушення. Для царини податково-правового регулювання головною метою є своєчасне й у повному обсязі наповнення дохідних частин бюджетів відповідних рівнів, а не доведення умислу платника податків. Крім того, звертаючись до доктрини кримінального права та положень кримінального законодавства, констатуємо, що умисел – не єдина можлива форма вини². Заслуговує на підтримку, на нашу думку, позиція про недоцільність впровадження механізму дослідження питання наявності або відсутності обставин наявності вини платника податків в порушенні податкового законодавства, які буде встановлювати спеціальна комісія контролюючого органу з питань розгляду заперечень платників податків. Вважаємо, що створення спеціально уповноваженого органу для розгляду заперечень платників податків та визнання їх вини є штучним розширенням вже існуючої системи контролюючих

¹ Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16.01.2020 № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>.

² Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.

органів, яке на практиці не призведе до позитивного результату.

На наш погляд, зміни до чинного законодавства в частині регламентації порядку здійснення фінансового контролю мають бути спрямовані, по-перше, на удосконалення існуючого правового механізму його реалізації, узгодження форм та способів, за допомогою яких цей контроль здійснюється уповноваженими суб'єктами. По-друге, взаємовідносини між суб'єктами господарювання та контролюючими органами мають бути максимально гнучкими й реалізовуватись у формі державно-приватного партнерства, бо саме такий підхід дозволить зробити такі відносини максимально прозорими та відкритими і, як наслідок, дозволить вивести з тіні ще більше платників податків й збільшити суми доходів до бюджетів.

У цьому контексті також слід акцентувати увагу на важливості основних засад здійснення державного фінансового контролю, оскільки, як і будь-яке явище правової дійсності, фінансовий контроль розвивається на основі відповідних принципів. А обґрунтований підхід до їх формулювання сприяє більш глибокому розумінню цього явища. Підкреслимо відсутність однастайного підходу до визначення принципів державного фінансового контролю у сучасній правовій науці. Приміром, О. Ю. Грачова підкреслює, що принципи державного фінансового контролю тотожні принципам фінансової діяльності держави й закріплені у чинному законодавстві, зокрема – в Основному законі держави та інших законах¹. Навряд чи такі міркування заслуговують на під-

¹ Финансовое право : учебник / под ред. Е. Ю. Грачевой. Москва : Право и закон : Колос, 2003. С. 67.

тримку. Безумовно, між фінансовою діяльністю держави та державним фінансовим контролем, що має місце на кожній стадії такої діяльності, існує взаємозв'язок. У той же час фінансова діяльність держави та державний фінансовий контроль – різні правові явища, а отже, й принципи, на основі яких вони здійснюються, будуть різними.

На переконання Д. В. Лученка, принципи фінансового контролю становлять собою науково обґрунтовані й апробовані практикою принципи, закріплені прямо або опосередковано в нормативно-правових актах основи організації та здійснення контролю¹. Як вказує Л. А. Савченко, принципи фінансового контролю відіграють важливу роль, їх дотримання контролюючими суб'єктами, підконтрольними суб'єктами, іншими учасниками, які беруть участь у фінансово-контрольному процесі сприяє ефективності, дієвості і результативності самого контролю у сфері публічних фінансів, належному виконанню його мети і завдань². Дійсно, принципи державного фінансового контролю ілюструють роль держави у сфері публічних фінансів, оскільки вони мають певні гарантії щодо їх реалізації. На нашу думку, саме нормативне закріплення принципів державного фінансового контролю є вкрай важливим, оскільки сприяє захисту прав підконтрольних суб'єктів, зокрема, суб'єктів господарювання й належній діяльності контролюючих суб'єктів протягом

¹ Лученко Д. В. Проблеми систематизації принципів контрольно-процесуальної діяльності. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2003. № 5. С. 200.

² Савченко Л. А., Сірош М. В. Правові проблеми реалізації принципів фінансового контролю у фінансово-контрольному процесі : монографія. Київ : Центр учб. літ. 2016. С. 7.

всього процесу здійснення такого контролю через їх загальнообов'язковість.

Л. А. Савченко підкреслює, що принципи фінансового контролю – це основні вимоги, які визначені у нормативних актах та правила, що не знайшли правового закріплення, але отримали загальне визнання під час організації фінансового контролю та діяльності суб'єктів, які наділені контрольними повноваженнями чи правами, визначають специфіку організаційної побудови контролюючих суб'єктів, відображають особливості їх діяльності, характеризують професійні якості осіб, що реалізують контрольні функції, забезпечують результативність, ефективність та дієвість фінансового контролю.¹ Ми не можемо сперечатися з наведеною позицією, оскільки вона має бути притаманна суспільству з високим рівнем правосвідомості.

Фактично, коли принципи віднаходять своє законодавче закріплення в актах чинного законодавства, у разі їх недотримання передбачається юридична відповідальність. Це вважаємо позитивним, оскільки в сучасних реаліях рівень правової свідомості учасників правовідносин, у тому числі й тих, що пов'язані зі здійсненням державного фінансового контролю, не завжди високий й саме за допомогою заходів державного примусу забезпечується належна поведінка учасників таких відносин.

Далі розглянемо принципи, які стосуються здійснення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та закріплені у чинному законодавстві України. Так, у ст. 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю)

¹ Велика українська юридична енциклопедія : в 20-ти т. Т. 6 : Фінансове право. Харків : Право, 2020. С. 582.

у сфері господарювання»¹ закріплено доволі широкий перелік принципів (більше 15), за якими здійснюється державний контроль у сфері господарювання. Так, до них належать, наприклад, такі, як:

- пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;
- підконтрольність і підзвітність органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;
- рівність прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання;
- відкритість, прозорість, плановість й системність державного нагляду (контролю);
- дотримання умов міжнародних договорів України;
- незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;
- наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади.
- презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та

¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

обов'язків суб'єкта господарювання та/або повноважень органу державного нагляду (контролю) та інші.

З наведеного ми бачимо, що у наведеній нормі законодавець не розкриває змісту вказаних засад, а лише перелічує їх. Такий підхід вбачається декларативним та таким, що потребує подальшого переосмислення й удосконалення. Підкреслимо, що Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання» є нормативно-правовим актом, яким встановлено загальні положення щодо здійснення державного контролю у сфері господарювання.

Показово, що Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»¹, який виступає базовим нормативно-правовим актом щодо здійснення державного фінансового контролю відповідними органами влади й був прийнятий для визначення правових та організаційних засад здійснення державного фінансового контролю, взагалі оминув увагою принципи державного фінансового контролю. На нашу думку, принципи державного фінансового контролю становлять собою своєрідний синтез загальноправових та спеціальних засад, на основі яких вибудовується вся комплексна система здійснення державного фінансового контролю. На основі детального аналізу сутності державного фінансового контролю, доктринальних та нормативних положень щодо визначення основних засад державного фінансового контролю, пропонуємо доповнити Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» ст. 2¹ такого змісту:

¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарювання : Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/877-16>.

«Стаття 2¹. Принципи державного фінансового контролю

1. Принципами державного фінансового контролю є:

1) законність – неухильне дотримання суб'єктами державного фінансового контролю приписів Конституції України, Законів України та підзаконних нормативно-правових актів щодо здійснення такого контролю; відповідність всіх прийнятих рішень приписам чинного законодавства;

2) прозорість – інформування громадськості та налагодження зв'язків з нею шляхом розгляду та надання на звернення (запити, скарги, заяви) громадян письмової або усної інформації за погодженням з ініціаторами контрольних заходів;

3) системність – державний фінансовий контроль становить собою цілісну систему, що включає горизонтальні та вертикальні взаємозв'язки між об'єктами і суб'єктами державного фінансового контролю (уповноваженими та підконтрольними);

4) оперативність – контролюючі суб'єкти повинні швидко проводити контрольні дії, щоб не порушувати процес функціонування підконтрольного суб'єкта;

5) об'єктивність – незалежність результатів державного фінансового контролю від будь-якого впливу на суб'єктів контролю (з боку третіх осіб та (або) певних умов чи обставин);

6) паритетність приватних і публічних інтересів – гармонізація законних інтересів суспільства та прав приватних осіб (суб'єктів господарювання) при здійсненні державного фінансового контролю;

7) відповідальність – застосування заходів впливу до уповноважених суб'єктів здійснення державного фінансового контролю у разі порушення відповідних норм права.»

Підбиваючи підсумки можемо констатувати, що в сучасних умовах існує потреба у перегляді вже існуючих підходів до визначення та характеристики фінансового контролю, принципів його здійснення, видів та методів, а також правового статусу контролюючих органів. У інноваційному суспільстві взаємовідносини між суб'єктами, які здійснюють господарську діяльність, та контролюючими органами мають бути максимально гнучкими й реалізовуватись у формі державно-приватного партнерства. Це сприятиме забезпеченню прозорості та відкритості діяльності суб'єктів господарювання, дозволить вивести з тіні ще більше платників податків й збільшити суми грошових коштів, що надходять до бюджетів різних рівнів.